

Terugdringen arbeidsongevallen levert meer op door veranderende wetgeving

Thérèse van den Berg,
John Klein Hesselink

Jarenlang is het aantal arbeidsongevallen in Nederland gedaald. In 1956 vonden nog tien arbeidsongevallen per honderd werknemers plaats, tegenover anderhalf ongeval per honderd werknemers in 1994. In de periode 1984 - 1994 is het aantal ongevallen zelfs gehalveerd. Er zijn echter ook berichten van een aanzienlijke onderrapportage.

Het aantal ongevallen in de voedings- en genotmiddelen-industrie is flink gedaald.
Foto: Chris Pennarts

Tegelijkertijd daalt het ziekteverzuim, waardoor arbeidsongevallen als oorzaak van ziekteverzuim weer belangrijker worden.

Al meerdere malen is naar voren gebracht dat in Nederland sprake is van een forse onderrapportage van arbeidsongevallen. De rapportage van de werkgevers blijkt bij lange na niet volledig te zijn. Daar komt bij dat bepaalde groepen in het verleden niet hoefden te rapporteren (zelfstandigen, overheid e.d.). Via de Arboret (Stb. 1994, 441) is onder meer de rapportageplicht aangescherpt. Zo moeten overheidswerkgevers sinds 1994 rechtstreeks rapporteren aan de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid via het zogenaamde blauwe formulier. Bovendien is er een vergelijkbaar grijs formulier ontwikkeld voor particuliere werkgevers die moeten rapporteren aan de be-

drijfsvereniging. Arbeidsongevallen die via deze formulieren gerapporteerd moeten worden zijn:

- ongevallen waarbij de werknemer is overleden;
- ongevallen waarbij de werknemer geestelijk en/of lichamelijk letsel heeft opgelopen, waarbij de werknemer het werk heeft gestaakt en niet meer heeft hervat, danwel met de arbeid geen aanvang heeft gemaakt;
- ongevallen waarbij de werknemer ernstig lichamelijk of geestelijk letsel heeft opgelopen.

Het gaat hier dan om ongevallen waarbij de werknemer binnen 24 uur na het ongeval ter behandeling of ter observatie in een ziekenhuis is genomen of het ongeval leidt (naar verwachting) tot blijvend letsel.

De bedrijfsverenigingen sturen van alle gemelde arbeidsongevallen een

doorslag naar het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Deze doorslagen worden gecodeerd en in de computer opgeslagen. De gegevens worden vervolgens afgestaan aan het CBS die ze verwerkt en publiceert. Het rapporteren van bedrijfsongevallen door het bedrijfsleven en de overheid wordt daarmee door deze maatregel opnieuw gestimuleerd.

Onderzoek onderrapportage

Onderrapportage van arbeidsongevallen door de werknemers is een probleem dat nog lang niet is verdwenen. Dit kwam ook weer naar voren in een recent onderzoek naar 'Arbeidstijden en ziekteverzuim', waarin drie jaar lang 85 bedrijven en 3011 werknemers ondervraagd werden (Klein Hesselink, Verboon en Van den Berg, 1995). Het bleek dat werknemers meer arbeidsongevallen rapporteren (7%) dan werkgevers (2%). In de voedings- en genotmiddelenindustrie deed zich het grootste verschil voor: veertien procent van de werknemers meldde ongevallen tegenover vier procent van de werkgevers.

Dit is geen nieuw gegeven. Prins schatte reeds in 1984 dat de rapportage van het werkelijk aantal arbeidsongevallen in de orde van grootte van 30% zou zijn.

Het enquêteonderzoek 'Ongevallen in Nederland, opnieuw gemeten', uitgevoerd tussen juli 1992 en augustus 1993 onder 25 284 huishoudens (waarin gevraagd werd naar privé-, sport-, verkeers- en bedrijfsongevallen) geeft ook een grote onderregistratie van bedrijfsongevallen aan (Mulder et al, 1995). Op basis van dit onderzoek wordt geschat dat er jaarlijks rond de 310 000 arbeidsongevallen met letsel plaatsvinden, waarvan 170 000 ongevallen met ten minste één dag ziekteverzuim. Ook dit aantal is beduidend hoger dan de officiële cijfers aange-

Tabel 1. Arbeidsongevallen in 1994 naar bedrijfsklasse¹

SBI		N werknemers	N organisaties	prom	freq	duur
01/12	Land- en tuinbouw/delfstoffenwinning	3003	2	0,6	0,50	33,3
20,21	Voedings- en genotmiddelenindustrie	9501	18	1,7	1,84	29,4
22	Textielindustrie	982	6	2,2	3,05	22,6
23,24	Kleding-, leder-, schoen en lederwarenindustrie	194	3	0,8	2,58	10,6
25	Hout- en meubelindustrie	234	4	0,6	2,99	11,3
26	Papier- en papierwarenindustrie	2858	6	2,4	4,20	20,6
27	Grafische industrie, uitgeverijen, binderijen	1384	5	0,9	1,52	21,7
28	Aardolie- en steenkoolverwerkende industrie	11286	6	0,4	0,36	39,1
29	Chemische industrie	18008	35	0,4	0,83	15,5
30	Kunstmatten en synthetische garen- en vezelindustrie	2975	2	0,4	0,17	14,5
31	Rubber- en kunststofverwerkende industrie	1716	7	1,8	1,34	27,3
32	Bouwmaterialen-, aardewerk- en glasindustrie	2661	6	2,5	2,86	26,3
33	Basismetallindustrie	15685	7	2,1	2,86	26,5
34,35	Metaalproducten- en machineindustrie	7274	24	2,1	3,34	24,2
36	Elektrotechnische industrie	7673	8	0,4	0,47	23,6
37	Transportmiddelenindustrie	8242	8	2,0	2,66	22,8
38	Instrumenten- en optische industrie	333	2	3,2	0,60	-
39	Overige industrie	5705	5	1,3	1,35	35,1
	<i>Totaal industrie</i>	<i>96711</i>	<i>152</i>	<i>1,3</i>	<i>1,74</i>	<i>25,0</i>
40	Productie/distributie van elektriciteit, gas, water	15768	21	0,6	0,89	20,7
5	Bouwnijverheid en -installatiebedrijven	238	2	0,7	2,10	11,3
61,62	Groothandel	2777	11	1,7	1,04	54,0
65,66	Detailhandel	6288	5	0,5	1,42	9,8
67	Horeca	480	4	-	-	-
68	Reparatiebedrijven voor gebruiksgoederen	1451	4	0,2	0,28	2,0
76,77	Transport-, opslag- en communicatiebedrijven	2398	3	1,0	1,46	24,9
84	Zakelijke dienstverlening	887	4	0,2	0,11	51,0
90	Openbaar bestuur, defensie	2050	7	0,7	1,41	17,5
92	Onderwijs	736	8	1,0	0,27	136,5
93	Gezondheidsdiensten	1628	4	0,2	0,37	18,5
94	Maatschappelijke dienstverlening	780	3	0,0	0,13	5,0
98	Overige dienstverlenende bedrijven	4586	7	1,4	1,33	38,1
	<i>Totaal dienstverlening</i>	<i>40067</i>	<i>83</i>	<i>0,7</i>	<i>1,00</i>	<i>24,0</i>
Totaal		139781	237	1,1	1,50	24,9

1. SBI = Standaard Bedrijfsindeling (CBS, 1982); N werknemers = aantal werknemers; N organisaties = aantal organisaties; prom = verzuimpromillage; freq = frequentie van arbeidsongevallen per honderd werknemers; duur = gemiddelde duur van het verzuim tengevolge van een arbeidsongeval

ven. Naar de mening van de onderzoekers betreft de onderrapportage vooral de minder ernstige bedrijfsongevallen met verzuim van korte duur, maar ook bij ongevallen met verzuim langer dan een week kan onderrapportage een rol spelen.

Teruggedrongen ziekteverzuim

Met de terugdringing van het ziekteverzuimpercentage in Nederland gaan de arbeidsongevallen als verzuimoorzaak een belangrijker rol spelen. Landelijk gezien was het verzuim in 1993 nog 8,1%, terwijl dit in 1994 tot 6,6% gedaald is (Knotter, Marcelissen en Willemsen, 1995). Voor bedrijven met relatief veel ziekteverzuim door arbeidsongevallen, wordt het dan ook aantrekkelijk om door middel van een preventief ongevallenbeleid het ziekteverzuim nog verder terug te dringen. Een eerste aanknopingspunt is om te zien of het verzuim door arbeidsongevallen zich boven het landelijk of bedrijfsklasse-gemiddelde bevindt.

Arbeidsongevallenregistratie

De cijfers uit de NIA Arbeidsongevallen registratie over 1994 bieden een eerste mogelijkheid om dit te vergelijken (tabel 1). In totaal namen 237 bedrijven deel aan deze registratie. Te zamen werkten er in deze organisaties 139 781 werknemers. Met 96 711 werknemers en 157 organisaties neemt de industrie het grootste aandeel voor haar rekening. Helaas is de steekproef van bedrijven en instellingen nog zeker niet representatief voor de Nederlandse situatie te noemen. Wel doen deze bedrijven en instellingen veel aan ongevallenpreventie, waardoor de onderrapportage van ongevallen waarschijnlijk lager is dan het landelijk niveau. Bij de 237 deelnemende organisaties werden 1,5 arbeidsongevallen per honderd werknemers geregistreerd (kolom 'freq' onderste regel). Dit is .08 lager dan vorig jaar. Momenteel stabiliseert zich daarmee het aantal bedrijfsongevallen. Er waren wel wat schommelingen ten opzichte

van 1993. Zo laten de voedings- en genotmiddelenindustrie en de overige dienstverlenende bedrijven wel een flinke daling zien. Bij andere steeg de frequentie echter ten opzicht van het jaar daarvoor.

Met 1,1 is het verzuimpromillage gelijk gebleven aan dat van 1993. De verhouding tussen de industrie en dienstverlening bleef dezelfde als in 1993; totaal industrie 1,3‰ en totaal dienstverlening 0,7‰. Tussen de bedrijfstakken onderling traden wel wat verschillen op ten opzichte van 1993. Over de oorzaken van de verschillen tussen bedrijfstakken kan op basis van de registratiegegevens niets gezegd worden. De oorzaken zouden slechts door zorgvuldig onderzoek achterhaald kunnen worden.

Het gemiddeld aantal verzuimde dagen ten gevolge van een arbeidsongeval is met 24,9 praktisch gelijk aan het aantal van 1993. In de industrie was de verzuimdur 0,7 dag lager en bij de dienstverlening 1,5

Tabel 2. Ongevallen-totaalcijfers 1984-1994

Registratiejaar	aantal organisaties	totale personeelssterkte	verzuim-promillage	ongevals-frequentie	gemiddelde verzuimduur
1984	290	225278	-	2.90	24.5 ¹
1985	264	211896	-	2.60	23.6 ¹
1986	412	260820	-	2.41	24.8 ¹
1987	338	168161	1.4	2.01	23.6
1988	296	159886	1.3	1.85	23.8
1989	223	162530	1.6	2.16	26.1
1990	265	158940	1.6	2.09	24.1
1991	274	158298	1.3	1.88	22.5
1992	247	144750	1.4	1.92	23.2
1993	238	147319	1,1	1,58	25,2
1994	237	139781	1,1	1,50	24,9

1. In deze jaren is de gemiddelde verzuimduur gebaseerd op een schatting, omdat de registratie niet op basis van kalenderdagen plaatsvond

dag hoger dan in 1993. De gemiddelde verzuimduur is echter een ruwe maat, die sterk aan schommelingen onderhevig is. Bij een gering aantal werknemers kan dit al tot hoge verzuimduur-cijfers leiden die veroorzaakt kunnen worden door één langdurig verzuimgeval. Zo zijn dit jaar er weer een paar forse uitschieters. Het onderwijs lijkt met 136,5 dagen en de groothandel met 54 dagen een lange gemiddelde verzuimduur te hebben, die echter veroorzaakt wordt door het kleine aantal werknemers in deze secties, die aan het registratiesysteem deelnemen. Tabel 2 laat de ontwikkelingen zien over tien jaar NIA arbeidsongevallen registratie. Wat opvalt is dat in 1992 de ongevals-frequentie nog flink terugloopt. Van rond de 1.9 ongevallen per honderd werknemers naar 1,50 ongevallen per honderd werknemers. De gemiddelde verzuimduur stabiliseert zich op 24 à 25 dagen.

Voordeel

Ongetwijfeld zal het aantal arbeidsongevallen per honderd werknemers in de afgelopen 35 jaren fors zijn gedaald. Waarschijnlijk zal het in werking treden van de Arboret in 1984 hiertoe een belangrijke bijdrage hebben geleverd. Er is steeds meer aandacht voor arbeidsomstandigheden en de laatste jaren ook voor ziekteverzuim. Toch lijkt er nog steeds een forse onderregistratie te bestaan met betrekking tot arbeidsongevallen, terwijl werkgevers steeds meer voordeel kunnen behalen uit het voorkomen ervan. Ziekteverzuim komt meer en meer direct voor rekening van de werkgever en het zal dan ook steeds lonender worden om via een goede registratie van arbeidsongevallen zicht te krijgen op omstandigheden, oorzaken en gevolgen van arbeidsongevallen.

De auteurs

Thérèse van den Berg en John Klein Hesselink werken beiden bij de Arbomanagementgroep van het NIA, Amsterdam.

Literatuur

- Klein Hesselink, D.J., F.C. Verboon, T.D.P.J. van den Berg (1995). Arbeidstijden en ziekteverzuim, onderzoek naar het effect van afwijkende werktijdregelingen op veiligheid, gezondheid, vrije tijd en ziekteverzuim van werknemers, VUGA Uitgeverij BV, 's-Gravenhage.
- Knotter, M., F.H.G. Marcelissen, P.G. Willemsen (1995). Hoe ziek is Nederland sinds TZ/Arbo, Nederlands Instituut voor Arbeidsomstandigheden NIA, Amsterdam.
- Mulder, S., A. Bloemhoff, S. Harris, L.T.B. van Kampen, W. Schoots (1995). Ongevallen in Nederland, opnieuw gemeten; een enquête-onderzoek in de periode augustus 1992-augustus 1993, Stichting Consument en Veiligheid, Amsterdam.
- Prins, R. (1984). Ongevallen in het licht van officiële cijfers: over de 'onderregistratie' van arbeidsongevallen in Nederland. Tijdschrift voor Sociale Gezondheidszorg 62, 9, p. 362-368.

Arbo

Milieuhygiëne en -technologie

Het Van Hall Instituut, Hogeschool voor voeding, milieu en landbouw, start in september de cursus Milieuhygiëne en -technologie. Doel van de cursus is kennis en inzicht te verschaffen in de basiseigenschappen van de fysieke milieucompartimenten bodem, water, licht en organismen in relatie tot het gedrag van verontreinigingen in deze compartimenten. Tevens wordt in de module aandacht besteed aan transport van stoffen, saneringstechnieken, het fenomeen geluid en aan industrieel en huishoudelijk afval. De cursus is bestemd voor personen werkzaam op milieukundig gebied bij de overheid of het bedrijfsleven die onvoldoende kennis hebben van de algemene milieuproblematiek.

Inf.: Van Hall Instituut, Bureau Contract Activiteiten, Postbus 17, 9700 AA Groningen. Tel. 050-255890. Fax 050-274885.

Ergometrie

De Nederlandse Hartstichting organiseert is samenwerking met enkele universiteiten de cursus Ergometrie voor artsen, bestemd voor bedrijfs-, sport en andere geïnteresseerde artsen. Tijdens de cursus worden de volgende onderwerpen behandeld: inspanningsfysiologische aspecten van fitheid, belasting en belastbaarheid, bijvoorbeeld bij hart- en long-aandoeningen; sociaal geneeskundige aspecten; het hoe, wat, wanneer en waarom van inspanningsfysiologisch onderzoek; prestatiebeperkende en -bevorderende factoren; arbeidsfysiologisch onderzoek bij beroepsarbeid; praktische oefeningen; risico's en voorzorgsmaatregelen bij inspanningselectrocardiografie; training, sport en ergometrisch onderzoek; reanimatie. De cursus vindt plaats op 23 t/m 27 oktober 1995.

Inf.: Nederlandse Hartstichting, Hartenark, Prof. Bronkhorstlaan 2, 3723 MB Bilthoven. Tel. 0300290244. Fax 030-250320.